

ЖИДЕНКО АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА,
професор кафедри біології,
біологічних основ фізичного виховання,
здоров'я і спорту Національного
університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. В статті висвітлюються шляхи формування відповідальності у майбутніх тренерів в освітньому процесі.

Ключові слова: формування відповідальності, майбутні тренери, освітній процес, спортивна психологія, спортивна педагогіка

Annotation. The article highlights ways of forming responsibility in future coaches in the educational process.

Keywords: formation of responsibility, future coaches, educational process, sports psychology, sports pedagogy

Найбільш актуальним питанням на сьогодні є формування відповідальності у майбутніх фахівців, які зараз навчаються у закладах вищої освіти. Згідно з даними Головного управління статистики у Чернігівській області кількість учнів, які одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти скоротилося у 2022-2023 навчальному році у порівнянні з 2021-2022 з 5,9 до 5,5 тис. осіб, що дорівнює 7,3%. Можливо, це не так багато, але три роки ковідного карантину та рік активних бойових дій не додають оптимізму, щодо якості знань сьогоднішніх студентів 1-3 курсів, особливо з біології, через її відсутність у національному мультипредметному тесті. До 2019 року, коли наша кафедра БОФВЗС (біологічних основ фізичного виховання, здоров'я і спорту) факультету фізичного виховання працювала згідно Навчального плану, у якого крім основних медико-біологічних курсів таких як: Анатомія, Біохімія, Основи медичних знань, Фізіологія людини, Фізіологія рухової активності, було багато інших дисциплін медико-біологічного циклу, таких як: Гігієна, Основи здоров'я, Лікувальна фізична культура, Психофізіологія, Фізична реабілітація, Основи екології, Вікова фізіологія, Психовалеологія та

Методика викладання Основ здоров'я не було інформаційних проблем у викладачів. Існувала можливість якісно навчити студентів з недостатньою біологічною підготовкою (Жиденко, 2019, с.170). Вони могли отримувати інформацію про функціонування живої матерії на молекулярному, клітинному, організменному рівнях, закони життєдіяльності організму, його відповідних реакцій на дії подразників зовнішнього середовища та стрес-чинників, одним з яких є фізичне навантаження. Тренування в максимальній і субмаксимальній зонах потужності відноситься до діяльності організму в екстремальних умовах і може закінчитись раптовою серцевою смертю (РСС), коли організм молодого спортсмена не готовий до таких навантажень, або коли тренер неправильно підбирає силові вправи, не враховує рівень фізичного стану, відсутність досвіду у юного спортсмена. Зараз, нажаль, це можливо, майбутні фахівці вже не вивчали ці курси, у Навчальному плані на 2020-2021 залишилось лише 6 дисциплін: Анатомія людини, Біохімія, Фізіологія людини, Основи медичних знань, Фізіологія рухової діяльності, Спортивна медицина, а кількість годин ще зменшилась, з 160 кредитів, які відводяться на нормативні навчальні дисципліни, на медико-біологічні дисципліни було виділено лише 23 кредити, при цьому навіть на педагогічну практику виділено більше – 30 кредитів. Окремі дисципліни стали за вибором студентів, зокрема: «Масаж», на усі вибіркові дисципліни відводиться 60 кредитів, причому кожна з цих дисциплін має 5 кредитів, тобто 150 годин, а для «Біохімії», яка є основою всіх медико-біологічних курсів лише 3 кредити – 90 годин (Жиденко, 2021, с. 26). В навчальному плані 2022-2023 спеціальності 017 Фізична культура і спорт, дисципліна Фізіологія рухової діяльності (ФРД) об'єднала: Фізіологію людини, Вікову фізіологію, Психофізіологію, Фізіологію спорту, і, звичайно, знову зменшення кількості годин медико-біологічних дисциплін, про що докладно описано в статті (Жиденко, 2023, с. 144.), наводжу цитату: «у студентів знову відібрали можливість отримання знань про функціонування організму на 40 лекційних та 30 лабораторних годин». В умовах війни, нажаль, все це має ще більш негативні результати. Більша кількість викладачів вважали і вважають, що найдійовішим способом прищеплення студентам відповідальності (Пономарьов, 2019 с. 170) є проміжний і підсумковий контроль рівня засвоєних знань, набутих компетентностей. У нашому випадку, щодо ФРД, показано у статті (Жиденко, 2023, с. 145) студенти мали чотири дисципліни і тому

вони за свою сумлінну роботу протягом семестру могли здобути 175 балів, щоб їх знання на іспиті можна було оцінити у 25 балів, отримані ними бали перед іспитом знову перераховувалися, тому що в шкалі оцінювання максимальна сума балів за всі види навчальної діяльності дорівнює 100 балам. Тільки активне використання електронної платформи Moodle, в якій зібрана вся інформація всіх видів контролю чотирьох модулів Фізіології рухової діяльності, дозволило студентам активно працювати та залишити для викладача результати своєї роботи, отримати знання та добре здати сесію. Ці результати підтверджують висловлювання О.С. Пономарьова, що «виховання відповідальності ґрунтується на глибокому розумінні самими вихованцями життєвої необхідності відповідального ставлення до своїх вчинків і поведінки, до виконання своїх завдань і функцій» (Пономарьов, 2019 с. 104).

Ще сумніші можливості майбутніх фахівців – магістрів спеціальності 017 Фізична культура і спорт, в освітній програмі яких відсутні медико-біологічні дисципліни (Жиденко, 2022, с. 146). Тому бакалаври, які отримали освіту на інших факультетах (філологічному, історичному та інших), вступили на факультет фізичного виховання, але не мають можливості отримати знання медико-біологічних дисциплін, і тому, тренери не знатимуть, як впливають фізичні навантаження на розвиток дитини, на підлітків, у їхній пубертатний період, не розумітимуть, коли настає фаза суперкомпенсації у спортсмена, який активно тренується і хоче досягти результатів у змаганнях, які фізичні навантаження можна виконувати людям похилого віку без шкоди для їхнього здоров'я та які функціональні зміни відбуваються з фізіологічними системами організму під впливом фізичних вправ.

Список використаних джерел

1. Жиденко А.О., Міщенко Т.В. Формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури та спорту засобами медико-біологічних дисциплін. *Сучасні підходи до формування професійних компетентностей фахівців фізичної терапії та ерготерапії*. матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю присв. 20-й річниці з дня заснування факультету здоров'я та фізичного виховання УжНУ. (17–18 жовтня 2019 р., м. Ужгород). С. 170-172

2. Жиденко А. О., Міщенко Т. В. Роль медико-біологічних дисциплін у якійсній підготовці майбутніх фахівців галузі фізичного виховання та спорту. *Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2021 р.* м. Харків : Друкарня Мадрид, 2021. С. 26-28.
3. Жиденко А.О., Міщенко Т.В., Паперник В.В. Професійна підготовка магістрів у галузі фізичної культури та спорту: проблеми і можливості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. Випуск ЗК (147) 22. С.144-149.*
4. Жиденко А.О., Паперник В.В. Професійна підготовка тренерів у галузі фізичної культури та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2023. Випуск ЗК (162) 23. С.142-147.*
5. Пономарьов, О.С., Зінченко, Л.В. Професійна відповідальність у спортивній педагогіці. Харків: НТУ «ХП». Видавець О.А. Мірошніченко, 2019. 200 с.